

Received July 2024

Revised Date : September 2024

Accepted Date : March 2025

झीगु मे सफुती प्रगतिवादी चेतना

बदनज्वालानन्द शर्मा

email : badan.jrs@gmail.com

Doi :

मूति

झीगु मे सफुती मुक्कं २५ पु मे दुथ्याः । सफुती च्वमि व लय् चिनामिया नां च्वयातः गु म्दु । छगू हे विषयवस्तुइ केन्द्रित छन्दात्मक, लयात्मक व गेयात्मक कविता हे मे खः । नेपालभाषाय् मेया विकास लेखनकलालिसें हे जूगु खनेदु । दकले पुलांगु मे प्राण मल्लया इलय् च्वः गु 'वलंगत सिमुले' खनेदु । नेपालभाषाय् भजन, मतिना, देशवर्णना, राजवर्णना, श्रृंगारिक, वैचारिक आदि मे दु । मार्क्सवादी दर्शनं अभिप्रेरित जूसा प्रगतिवादी मे जुइ । वर्गीय समाजय् वर्गसंघर्ष शोषणरहित समाज स्थापना जुइगु मार्क्सवादी दर्शनया मान्यता खः । मार्क्सवादया थ्व हे मान्यताया साहित्यिक अवतरण हे प्रगतिवाद खः । सफुती दुथ्याः गु मे सामाजिक शोषण, नारी समस्या, राष्ट्रवादी भावना, सौन्दर्यशास्त्र, वर्गसंघर्ष, शोषण विरुद्ध प्रतिकार, भाषिक समस्यायात बः कयाः प्रगतिवादी सैद्धान्तिक दृष्टिकोण दुवालातः गु दु । पुस्तकालयया ज्वलं स्रोतकथं छेलातः गु दु । थ्व मेय् मुक्तिया नितिं संघर्ष याय्माः गु खँय् बः बियातः गु दु । संघर्ष हे भविष्य उज्ज्वल जुइगु 'झीगु मे' सफुया लिच्चः खनेदु ।

मू खँवः द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद, वर्गसंघर्ष, सौन्दर्यशास्त्र, प्रगतिवाद, अन्तर्वस्तु व रूप

१. परिचय

झीगु मे सफू यलया क्षितिज परिवारया मेमुना खः । थ्व सफू साहित्यया मूलुखां ने. सं. ११०३ य् पिदंगु खः । सफुती मुक्कं २५ पु मे दुथ्याः । सफुती दुथ्याः गु मेया च्वमि व लय् चिनामि सुयागुं नां न्हेथनातः गु म्दु । थुकिं सर्जकत आत्मप्रशंसक मखु धैगु सिदु । ख ला मे पिथंगु पंचायतया इलय् खः । शासकपाखें बचय् जुइत नं नां मतः गु जुइफु । कविता गुगु लय व संगीत व्यवस्थाय् आबद्ध जुइ, नापं भाव व मनस्थिति सरलकथं अभिव्यक्त यानातः गु गैह्रआख्यानात्मक आत्मपरक रचनायात मे धाइ (बराल, वि. सं. २०७७, पृ. २०) । नेपालभाषाय् लेखनकला नापनापं मेया विकास जूगु खनेदु । नेपालभाषाय् दकले पुलांगु मे प्राण मल्लया इलय् च्वः गु 'वलंगत सिमुले' खनेदु (कायस्थ, ने. सं. १११९, पृ. १) । वलंगत सिमुले खँवलं न्ह्याः गु थ्व मे सम्पादक 'श्री वलंगत सिमा' नां छुनातः गु दु । प्राचीनकालय् साहित्यया मेमेगु विधास्वयाः मे उप्वः सिर्जना जूगु खनेदु । उप्वः यानाः जुजुपिसं मे च्वः गु खनेदु । देशवर्णना, राजवर्णना, भजन, मतिनामे उप्वः प्रचलित विषय खनेदु । अथे खः सां श्रीनिवास मल्लया 'सुदामा लिक नारायण' मेय् कृष्ण व सुदामा पात्रकथं न्हेथनाः वर्णभेदया चित्रण यानातः गु दु (मानन्धर, ने. सं. ११११, पृ. ७-८) । जनस्तरं सिर्जना जूगु गुलिखे लोक व ऋतु मेय् आर्थिक, राजनैतिक व

च्वमि विद्यावारिधिया शोधार्थी खः ।

सामाजिक विभेदया वैचारिक पक्ष खनेदत । ‘सितला माजु’ या मे थुकिया दसुकथं काय्फु । थुकी अज्ञात कविं ‘स्वामि जुजुया धर्म मदया’ धकाः जुजुं याःगु अन्याययात उलातःगु दु (कसाः, १०९३, पृ. ७४-७५) । रेडियो नेपालं प्रसारण जुयाच्चंगु जीवनदबू ज्याइवः २०२२ सालं दिकेधुंकाः नेपालभाषाय् प्रगतिवादी मेंया धार न्ह्याःगु खनेदु ।

मेया विश्लेषण प्रगतिवादी सैद्धान्तिक आधारय् जूगु दु । थ्व लेखयात मेया सामाजिक शोषण, वर्गसंघर्ष, सौन्दर्यशास्त्र, नारीसमस्या, राष्ट्रवादी भावना, भाषिक समस्या आदि पुचल्य् ब्वथलातःगु दु । सफुती दुथ्याःगु मेय् समाजया उच्चवर्ग निम्नवर्गयात याःगु शोषण अन्याय अत्याचार विरूद्ध सः थ्वयाच्चंगु दु । वर्गसंघर्ष समाजय् दयाच्चंगु तःमिचीमिया विभेद न्हंकाः शोषणरहित समाजया सिर्जना याय्गु परिकल्पना यानातःगु दु । सफू न्हूपुस्तायात प्रेरणा जूवनी धकाः औचित्य पुष्टि याय्गु थाय् दु । पुस्तकालयया ज्वलं छेलातःगु दु । न्हापायापिं समालोचकतय्गु समालोचना नं द्वितीयक सामग्रीया रूपय् छेलातःगु दु । थ्व च्वमि सफूलिसे सम्बन्धित जूगुलिं मगामचाः तनागु दु ।

२. सैद्धान्तिक अवधारणा

कार्ल मार्क्स व फ्रेडरिक एंगेल्सं प्रतिपादन याःगु मार्क्सवादी साहित्ययात स्वय्गु दृष्टिकोण प्रगतिवाद खः । पूँजीवादी समाजय् समान आर्थिक वितरण मजुइगुलिं न्ह्याबलें वर्गया दथुइ द्वन्द्व जुयाच्चनी । वर्गचेतनां यानाः ब्वलनीगु द्वन्द्व तच्चयावन कि समाज आमूल रूपं परिवर्तन जुयाः वैज्ञानिक समाजवाद स्थापना जुइ धैगु धारणा हे मार्क्सवाद खः । प्रगतिवादी साहित्यया सैद्धान्तिक आधार मार्क्सवाद खः । मार्क्सवादं समाज व जीवनया व्याख्या भौतिकवादी दृष्टिकोणं याय्माःगु बिचाः न्हेवने हल । प्रगतिवादी साहित्य मार्क्सवादी विश्वदृष्टिकोणय् आधारित साहित्यिक सिद्धान्त खः (बराल, वि. सं. २०४९, पृ. ४८) । मार्क्सवादं पूँजीवादी समाज वर्गीय जुइ धाइ । वर्गीय समाजय् साहित्यकार, कलाकार सकलें वर्गीय जुइगुलिं साहित्य निर्माणय् नं वर्गीय चरित्र खनेदइ । वर्गीय चेतना गन दइ, अन अन्तरवस्तु प्रमुख जुइसा रूप गौण जुइ । थुकिया अर्थ रूपं अन्तर्वस्तुइ छुं हे प्रभाव याइमखु धैगु मखु । रूप निष्कृत्य पक्ष नं मखु । रूप बाह्य आवरण जक मखु, अन्तर्वस्तुया आन्तरिक संरचनाया अभिव्यक्ति खः (चापागाई, वि. सं. २०५४, पृ. ३७) । अन्तर्वस्तु व रूपया सम्बन्धयात निरपेक्ष रूपं मकासे सापेक्षकथं कयातःगु दु । विचारयात प्रधानता ब्यूसां कलाया सौन्दर्ययात त्वःते फैमखु । छुं नं साहित्य कलाकृती सौन्दर्य चेतना मन्त कि जनतां स्वीकार मयाय्फु । राजनैतिक दृष्टिं प्रगतिवादि साहित्य जूसां कलात्मक सीप मदुगु कलाकृती ज्यान दइमखु । मखुगु राजनैतिक दृष्टिकोण दुगु कलाकृति सिर्जना मयाय्गु व राजनैतिक तवरं सही जूसां कलात्मक ज्यान मदुगु साहित्य स्वीकार्य जुइमखु (बराल, वि. सं. २०४९, पृ. ४२) ।

३. विश्लेषण

३.१ सामाजिक शोषण

मे च्वमिया मुकं काल्पनिक चिन्तन जक मखु । सफुती पंचायतकालया यथार्थ चित्रण यानातःगु दु । वस्तु

जगतया अस्तित्वयात हे सम्पूर्णकथं स्वीकार याना: जीवन व जगतया वस्तुपक्ष गथे दु अथे हे न्हेब्वय्गु यथार्थ ख: । जीवन व जगत दथुया स्वापुतिं मनूया जीवनय् खनेदइगु वास्तविकतायात गथे ख: अथे हे अंकित याइगु साहित्यिक मान्यता हे यथार्थवाद ख: (जोशी, २०६६, पृ. ३५) । वस्तु जगतय् सामाजिक शोषणया चित्रण थ्व में बांलाक केनाच्चंगु दु ।

क्वय् न्हेब्वयात:गु मे दसूकथं काय् फै ।

मनू जुया: मनूया अधिकार मदुपिं

पशुया व्यवहारय् लानाच्चपिं

बल्चाय् च्वपिं फल्चाय् च्वपिं ।

नय्गु मदया: चा:चा: तूपिं

शोषणं त्यत्तुत्य:पिं

छप्पं जुइत थंवया दँवया । (पृ. १)

‘बल्चाय् च्वपिं फल्चाय् च्वपिं’ धैगु खँवलं अभावया जिन्दगी व ‘पशुया व्यवहार’ खँवलं अपमानित व्यवहारय् म्वाय्मा:गु चित्रण दु । दुखं मुक्त जुइत दकले न्हापां शक्ति संचय याय्मा: धका: छप्पंछधी जुइगु सन्देश न्हेब्वयात:गु दु । छप्पं जुलकि गरीबीं मुक्त जुइगु खँ छगू शक्तिया रूपय् छेलात:गु खनेदु । आर्थिक अभावया कारणं फल्चाय् ला:वंगु स्पष्ट खनेदु । नापं शोषित छप्पं छधी जुइत प्रतीकात्मक रूपं संघर्ष याय्त आव्हान याना: थ: नं दं व:गु थ्व मेया प्रगतिवादी पक्ष ख: ।

छिमिगु च:तिं दुगु ज्वलं मेपिनिगु मखु छिमिगु हे जुइ

छिमिसं पिना: सय्कूगु फल छिमिगु हे थौं याय्त दँ । (पृ. १)

मेया अन्तर्वस्तुइ गरीबीया यथार्थता प्रतिबिम्बित जुयाच्चंगु दु । श्रमिकतय्सं उत्पादन याय्त थ:त मा:गु ज्वलं दय्की । किसानं बुँज्या याना: फल सय्की, तर फल थ:गु मज्जू धैगु अभिव्यक्ति थ्व मेय् दु । थम्हं सय्कागु फल थ:गु हे याय्त थ: हे दनेमा:धैगु प्रगतिवादी चेत, प्रतिरोधी चेतना खनेदु । पुष्पराज राजकर्णिकार(१९०३) या कथं ‘झीगु मे’ मुना दुने दक्व मेया च्वमि थ: हे शोषित खनेदु । च्वय्न्हेथनागु मे छपु जक शोषित मखुपिसं च्वयात:गु थें च्वं (पृ. घ) । समाजय् तमाम कलाकार संघर्षय् कुहां वनेमा:गु खँ ब:बिसें थुकथं न्हेथनात:गु दु ।

साहित्यकार अय् चित्रकार

पल्पसा जुया: त्वया ब्यु

गायक त अय् फुककं थौं

नं जुया न्याना ब्यु । (पृ १६)

‘नं जुया न्याना ब्यु’ धैगु खं समाजया शोषित साहित्यकार, चित्रकार, गायक सकलें नापनापं विद्रोह याय्त आह्वान यानातःगु खनेदु । माओया धापूकथं मजदूर, किसान, सिपाही व निम्नपुँजीजीवी सकलें छपाँय्छधी जुयाः दुस्मनलिसे ल्वाय्फय्के माः (तुङ, १९६७, पृ. ११) । साहित्यकार कलाकार धयापिं बुद्धिजीवी खः । अमिसं समाजय् सचेतना नेकेत महत्वपूर्ण भूमिका म्हिती ।

३.२ मार्क्सवाद व मिसा

मिस्तयूगु अधिकारया नितिं सः थ्वय्काच्चंगु क्वय्या पंक्तिं धयाच्चंगु दु । इतिहासं धयाच्चंगु दु, मिसा मिजंया भेदभाव अन्त्य यानाः नापनापं न्ह्यावनाच्चन । समानता याय्त ल्वानाः गुलिखे शहीद जुल ।

इतिहासया पाना पतिं मिस्त मिजंतथें न्ह्यावने धुंकल
मिस्त गुलि शहीद जुल समानताया नितिं ल्वाना सित
न्ह्यावने जिपि नं मिस्त थौं शोषित जनतानापं सःतयाः । (पृ.१५)

थ्व मे छगू यथार्थ खः । मिस्त नं गुलिखे शहीद जुइधुंकल धकाः यथार्थता न्हेब्वयाः शोषित जनतानाप न्ह्यां वनेगु प्रतिबद्धता क्यनातःगु दु । थ्व मेय् मिसातय्त जागृत याय्गु उदेश्यया जक हे खँ मखु, ‘न्ह्यावने जिपि नं मिस्त थौं’ धैगु धापुतिं सर्जक हे मिसा धैगु प्रष्ट यानाच्चंगु दु । मिस्त जक हे मखु शोषितवर्ग नाप सः तयाः न्ह्यां वनेगु प्रतिबद्धता दु । मार्क्सवादया मिखां स्वय्बले मिसात ल्यूने लाःगु आर्थिक कारणं खः । कम्युनिष्ट घोषणापत्र (सन् १८४८) य् मिस्तय्त स्वयूगु परम्परागत दृष्टिकोण व व्यवहारया विरुद्धय् सः थ्वय्कातःगु दु । थुकिं ऐतिहासिक सामाजिक प्रस्तावनाय् हिउपाः हयाबिल । यद्यपि मार्क्स एंगेल्सं मिसा मुक्तिया दक्व विषयबारे च्वःगु मदु तर वर्गीय मुक्तियात नारीमुक्तिनाप स्वानाः स्वयूगु क्रान्तिकारी विचार न्हेब्वल (भट्टराई, वि. सं. २०७८, पृ. ११२) । मेय् मिसाया एकल अधिकारया जक मखु सम्पूर्ण शोषित वर्गनाप न्ह्यां वनेगु बिचाः दुगुलिं मार्क्सवादी सैद्धान्तिक मान्यताय् दुने लाःगु पुष्टि जू । लैङ्गिक मुद्दा संघर्षया इलय् गौण जुइ ।

३.३ राष्ट्रवादी भावना

क्वय्न्हेथनातःगु थ्व पंक्ती राष्ट्रवादी भावना ब्वलनाच्चंगु दु ।
सीपिनिगु म्हय् जिं च्वय्च्वय् च्वनाः
बिदेशी ध्वाँय् जिं ब्वय्के मखु । (पृ.६)

लाहुर वंम्ह छम्ह योद्धाया थ्व हृदयविदारक मे खः । छँ लुमंकाः नुगः मछिकाच्चंगु प्रसंग थ्व मेय् दु । युद्ध त्याःसां थःगु देश त्याःगु मखु । विदेशया शत्रु थः शत्रु याय्माःगु बाध्यता थन न्हेब्वयातःगु दु । मखुम्ह दुश्मननाप

ल्वाय्मा:गुलिं लाहुरें पश्चाताप यानाच्चंगु दु । प्रगतिवादं वर्गदुश्मनजक खंकी । थ:त न्ह्याक्व हे दु:ख जूसां अन्तिमय्
‘विदेशी ध्वाँय् जिं ब्वय्केमखु’ धका: राष्ट्रवादी भाव केनात:गु दु । भावनात्मक व प्रतिरोधया स: न्हेथनात:गुलिं
थ्व मेय् अन्तर्वस्तु व रूपया दथुइ सामञ्जस्यता स्पष्ट खनेदयाच्चंगु दु । अन्तर्वस्तु धिसिला:सां रूप पक्ष प्रतिकूल
जुलकि अन्तर्वस्तुया विकास अवरुद्ध जुइफु ।

३.४ मार्क्सवादी सौन्दर्य

थ्व सफुती मार्क्सवादी सौन्दर्य जा:गु आपालं मे दु । छपु मे थन न्हेथनेबह जू ।

जित: लुमंका ख्वबितिकि नंका
फिसलय् गुराँस व्हय्के मते । (पृ १४)

किन्तु देश हे ल्व:मंका: झीसं
सुंक च्वनेगु मखु थ्व ई । (पृ १४)

प्वा: हे मदुला धैथें च्वपिं
मनूत अन सो फुककं हाल । (पृ.१४)

जीवनय् सुखदुख वयाच्चनीगु छगू निरन्तर प्रक्रिया ख: । ‘जित: लुमंका ख्वबि तिकि नंका, फिसलय् गुराँस
व्हय्के मते’ अर्थात मतिना जक लुमंका: ब्यर्थ कुत: याय्मते धैगु भाव थन दु । ‘प्वा: हे मदुला धैथें च्वपिं’ खँवलं
गरीबीया यच्चुक चित्रण यानात:गु दु । ‘सुंक च्वनेगु मखु थ्व ई’ धासैं अन्याय्या विरुद्ध मिसामिजं सकलें विद्रोहय्
वनेमा:गु सन्देश न्हेब्वयात:गु दु । मतिनाया भावयात कलात्मक रूप संघर्षय् स्वानात:गुलिं थन सौन्दर्य प्रकट
जुयाच्चंगु प्रष्ट खनेदु । नापं संगीत पक्ष उत्कृष्ट खनेदु ।

विशुद्ध नारावादी मे नं थन दु । मेया अन्तर्वस्तु प्रबल खनेद:सां रूप पक्ष फ्यासु । थुज्व:गु मे क्वय् न्हेथनाकथं दु ।

सुनां झीत पं वै व हे ताडरापुली
हिंम्हुका म्हितीतिनि शोषकतय्गु होली । (पृ २३)
न्हूगु दिन न्हूम्ह सूर्य याकनं हय्माल । (पृ २३)

‘हि म्हुका: म्हितीतिनि शोषकतय्गु होली’ धैगु नारावादी खँभाय् नं दुथ्यानाच्चंगु दु । छम्हनिम्हसिया हि
म्हुंका: थ:गु लक्ष पू मवनेफु । थन कविं थ:गु भावयात नियन्त्रणय् तय्फूगु खनेमदु । विभत्स रसया थुज्व:गु भदा
शब्द आम श्रमजीवी जनतायात पाच्य जुइमखु । नापं मेया सौन्दर्य कुरूप जूवनी । लिपांगु अन्तराय् वया: ‘न्हूगु
दिन न्हूम्ह सूर्य याकनं हय्माल’ धैगु उद्देश्य क:घानात:गुलिं थन प्रगतिवादी चेत खनेदु ।

३.५ वर्गसंघर्ष

मार्क्सया धापूकथं मानव समाजया इतिहास वर्गसंघर्षया इतिहास खः । वर्गसंघर्षया विषय कः घानातः गु छपु मे क्वय् न्हेथनाकथं दु ।

मनूया दुने तः धं व चीधं थ्व गनं गय् वल

थीत्यः व मत्यः जातीय नाता थ्व गनं गय् वल

डाँका खः उम्ह गुम्हेस्यां श्रम लाका हे काइगु

छु तः धं व हे फट्टाह जालि अहं थ्व जुइमखु । (पृ ७)

समाजय् जातीय भेद थ्व मेय् न्हेब्वयातः गु दु । तः धं चीधंया खँ जातीयताय् सीमित मखु । गन श्रमिकं ज्या यात अन चीमि जुल गन किसानं ज्या यात अन चीमि जुल । च्वमिं थ्व हे न्हेसः तयाच्चंगु खः । दकले लिपांगु इवलय् डाँका खः उम्ह गुम्हेस्यां श्रम लाका हे काइगु । श्रमया मूल्य लाकाः नइम्हसित डाँकाया संज्ञा बियातः गु दु । 'छु तः धं व हे फट्टाह जालि अहं थ्व जुइमखु' थन यथार्थ चित्रण जक मखु वर्ग संघर्षया नं सः दु । प्रगतिवादी चिन्तनं भय्ब्यूगु थ्व मेया अन्तर्वस्तु बल्लाः खनेदु नापं रूपया दृष्टिकोणं नं उत्कृष्ट खनेदु । मेया धुवाय् संगीतया माधुर्यता दु । करूण रसया सवाः दु । वेदनाया पीडाबोध दु । अन्तराया लिपांगु इलय् वयाः करूण रस वीर रसय् हिलाः न्यनामितयत् जागरुक यानाब्यूगु दु ।

वर्गसंघर्षया खँय् क्वय् न्हेथनातः गु छपु मे थुकथं दु

नेपाः देया ज्यामि ज्यापु जुरुमुरु दनेवा

सुल्प्या व लाखेतयत हाँक झीसं बिइवा । । पृ १९

‘सुल्प्या व लाखेतयत्’ खँवः या प्रतीकं शोषकतयूगु प्रतिनिधित्व यानाच्चंगु दु । शोषक नाप ल्वाय् चीमिपि जनतायात संघर्षय् कुहां वनेत आवाहन यानातः गु थ्व में धात्थें हे जनताया मुक्तिया पक्षपोषण यानाच्चंगु दु ।

३.६ शोषण विरुद्ध प्रतिकार

देशय् शोषण व्याप्त जुयाच्चंगु हुनि शोषण विरुद्ध प्रतिकार याय्माः गु सन्देशं जाः गु मे क्वय् च्वयाकथं दु ।

ख्वबिलु मेजक गुलि हाले

दुःख व पीर ब्वयाः

क्वाः गु हि हिनुलिइ न्हाय्कन्हाय्क

ग्याय्गु छाय् लिचीगु छाय्

बरु झी छकः थौं चिलाख ल्हने

न्हूगु जः ह्वले । (पृ २)

‘ख्वबिलु मेजक गुलि हाले’ बोलं न्ह्याःगु थ्व मे अन्तर्वस्तु व रूप पक्षया दथुइ सामञ्जस्यता खनेदु ।
‘क्वाःगु हि हिनुली न्ह्याय्कन्ह्याय्क’ थःगु ही जोश दु, मग्यासे न्हूगु व्यबस्था हय्त चिलाख ल्हनेमाल धैगु सन्देश
बियाच्चंगु दु शोषकतय् विरुद्ध संघर्षय् कुहांवनेत आव्हान यानाच्चंगु दु । अथे हे,

लेफ्ट राइट लेफ्ट राइट युगया पुकार न्यं
क्रान्ति निम्ति जाय्त थौं ल्याय्म्हपिं तमाम दँ । (पृ २४)

गोलि नइ शहीद जुइ न्हिया न्हिथं अल्याख वीर
कस्सिना वनेव्यु अझ झीगु म्हय् नंसिखः । (पृ २४)

मेया अन्तर्वस्तु तसकं बल्लाः अथे हे रूपं नं अन्तर्वस्तुया हे अनुसरण यानाच्चंगु दु । ‘क्रान्ति निम्ति
जाय्त थौं ल्याय्म्हपिं तमाम दँ’ थन वर्गसंघर्षया पराकाष्ठा दु । तमाम ल्याय्म्हतय्त क्रान्ती कुहां वनेत आव्हान
यानातःगु दु । मार्चपासया लसय् चिनातःगु थ्व मेय् प्रस्तुतिया इवलय् तमाम श्रोतातय्त जुरुक्कजुरुक्क थनेगु
तागत दु । मे न्यनेबलय् आःथत्थे हे क्रान्ती कुहां वने ला धैगु जोश दु । मेय् ल्याय्म्हपिं तमाम दँ धयातःगुलिं
अन ल्यासेतय्गु आवश्यकता मदुला धैथे च्वं । में थथे धाय्त्यंगु खैमखु तमाम ल्याय्म्हपिं धयातःगुलिं थुज्वःगु
लिच्चःया अनुभूत जुइगु स्वभाविक खः ।

३.७ भाषिक चेतना

थ्व मेमुनाय् दुथ्यागु २५ पु मेमध्ये विशुद्ध भाषिक चेतनां जाःगु छपु मे थुकथं दु ।

भाषा दमन सहयाय् झीसं फइमखु
सासः हे झीसं मुक्तकण्ठं ल्हाना बी । पृ १२

भाषायात उत्पादन प्रकृत्यानापं स्वानाः मार्क्सवादं भाषिक विशेषाधिकारया विरोधजक याइगु हे मखु दक्व
भाषाप्रति राज्यया समान दृष्टिकोण, उत्तरदायित्व व व्यवहारया पुर्पक्ष नं याइ (गिरि, वि. सं. २०६७, पृ. ४४) ।
जनताया स्वेच्छिकतायात दकले च्वय् तय्माःगु खँय् बः बी । भाषायाबारे मार्क्स थुकथं थःगु बिचाः प्वंकदिल,
थःगु माँभाय्पाखें अनूदित व बिचाः, गुगु न्यनेत व विनिमय योग्य जुइ (मार्क्स, सन् १९८७, पृ. ११०) । ‘भाषा दमन
सहयाय् झीसं फइमखु’ पंचायतया इलय् च्वःगु थ्व मे भाषा दमनप्रतिया तीव्र असन्तोष नापं विद्रोह अभिव्यक्त
जुयाच्चंगु दु । आशावादितां भय्बियाच्चंगु थ्व मेया कविं ‘सासः हे झीसं मुक्तकण्ठं ल्हानाबी’ धैगु भाषा प्रयोगं
कविया भाषा अनुरागया तीव्रता यच्चु क्यनाच्चंगु दु । तर ‘सच्छिदँया नेपालभाषा काव्य ल्यया’ सफुती
‘मुक्तकण्ठं ल्हानाबी’ मच्चसे झीगु मे (निगूगु) सफूया साभार बियाः ‘मांभाषं ल्हानाबी’ (श्रेष्ठ, ने. सं. ११२६,
पृ. ८३) च्वयातःगु दु । थ्व मे वि. सं. २०५४ य् पिहांवःगु ब्वाला मेचालय् नं ‘मांभाषं ल्हानाबी’ जुयाच्चंगु दु ।

४. लिच्चः

लयात्मक कविताय् सुरया आरोह व अवरोहया संगीतात्मक सुव्यवस्थित अभिव्यक्ति कला हे मे खः । नेपालभाषाय् मेया विकास लेखनकलाया लिसें हे जूगु खनेदु । नेपालभाषाय् दकले पुलांगु मे प्राण मल्लया इलय् च्वःगु ‘वलंगत सिमुले’ खनेदु । सफुती उग्रनारा दुगु मे नं दुथ्यानाच्चंगु दु । मार्क्सवादी सौन्दर्य चिन्तनं उत्कृष्ट खनेदु मे नं दु । सफुती दुथ्याःगु मेया गनं विश्लेषण जूगु खनेमदु । अन्तर्वस्तु व रूपया दथुया अन्तर्विरोध जाःगु मे नं दुथ्यानाच्चंगु दु । प्रगतिवादी साहित्य छखे अन्तर्वस्तु व रूपया दथुइ अन्तर्विरोध दइ सा मेखे छगुलिं मेगुलिसे अन्योन्याश्रित सम्बन्ध नं दयाच्चनी । सफुती सामाजिक शोषण व वर्ग संघर्षया चित्रण जुयाच्चंगु में नं आपालं दु । नारी मुक्तिया नितिं आव्हान यानातःगु नारीसमस्याया मे नं थन दुथ्यानाच्चंगु दु । सफुती कवितय्सं आत्मप्रशंसा यायूगु स्वयां नं जनताया चाहनायात प्राथमिकता ब्यूगु खनेदु । श्रमजीवी जनताया अधिकार प्राप्ति यायूत वर्गसंघर्षय् बः बियातःगु दु । मार्क्सवादी सौन्दर्य, भाषिक चेतना नापं शोषणरहित समाज पलिस्था यायूगु मूआज्जु सहितया में यानाः सफूयात जीवन्त यानातःगु दु ।

लिधंसा :

कसाः, प्रेमबहादुर. (ने. सं. १०९३). बाखं मे. (निकः खुसि). च्वसापासा.
 कायस्थ, छत्रबहादुर. (ने. सं. १११९). थिमि देया पुलांगु म्ये. मध्यपुर क्षेत्र विकास मञ्च.
 गिरि, अमर. (२०६७). समय, समाज र संस्कृति. विवेक सिर्जनशील प्रकाशन प्रा.लि.
 चापागाई, निनु. (२०५४). मार्क्सवादी चिन्तनमा सौन्दर्य. मृदुल चापागाई, महिम चापागाई.
 जोशी, कुमारबहादुर. (वि. सं. २०६६). पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद. साझा प्रकाशन.
 बराल, ऋषिराज. (२०४९). प्रगतिवाद. हाम्रो साहित्य सदन.
 बराल, कृष्णहरि. (२०७७). गीत कसरी लेख्ने. नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान.
 बराल, कृष्णहरि. (२०७९). गीतः सिद्धान्त र इतिहास. (द्वि.सं.). विद्यार्थी पुस्तक भण्डार.
 भट्टराई, रमेशकुमार. (२०७८). सांस्कृतिक (वर्गीय, लैङ्गिक र जातीय) अध्ययनको सिद्धान्त र नेपाली सन्दर्भ.
 भुँडी पुराण प्रकाशन.
 माओत्सेतुङ. (१९६७). येनान कि कला साहित्य गोष्ठी में भाषण. विदेशी विभाग प्रकाशन गृह.
 मानन्धर, ठाकुरलाल. (मुंम्ह). (ने. सं. ११११). पुलांगु मे. (न्हय्कः खुसि). नेपालभाषा परिषद.
 मार्क्स, कार्ल, एंगेल्स, फ्रेडरिक. (सन् १९८७). साहित्य र कला. (अनु. राजेन्द्र मास्के). प्रगति प्रकाशन.
 राजकर्णिकार, पुष्प राज. (ने. सं. ११०३). भूमिका. झीगु मे न्यागूगु. (क्षितिज परिवारया मे). साहित्यया मूलुखा.
 श्रेष्ठ, भूषणप्रसाद. (संपा.). (ने. सं. ११२६). सच्छि दँया नेपालभाषा काव्य ल्यया. नागार्जुन पब्लिकेशन प्रा.लि.